

Monumentnummer*: 531833

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status **rijksmonument**
Inschrijving register* **28 november 2014**
Kadaster deel/nr **82966/46**

*Woonplaats**
Asperen

*Gemeente**
West Betuwe

*Provincie**
Gelderland

Locatiennaam
Asperen

Locatieomschrijving
Lingesluizen bij Asperen

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Asperen	A			851
Asperen	A			1422
Asperen	A			1694
Asperen	A			128
Asperen	A			1693
Asperen	A			1695
Asperen	A			127

*Omschrijving***

Cluster 601.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

De ZUIDER LINGESLUIS, SCHUT- en KEERSLUIS / WAAIERSLUIS was een cruciaal onderdeel van het inundatiesysteem van het rivierpoldergebied tussen Lek en Waal. De sluis ligt als zuidwestelijke van de twee min of meer parallelle exemplaren in de Linge. Het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Gecontroleerde inundatie vergde een ingenieus systeem van waterwerken, zoals sluisen, stuwen en

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

kanalen, waarmee het noodzakelijke peil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd kon worden. Er werden vele verschillende typen sluizen toegepast, afhankelijk van de plaats waar ze in het systeem functioneerden. Soms werden reeds bestaande scheepvaart-, uitwaterings- of keersluizen gebruikt, maar ook zijn er vele nieuwe gebouwd of bestaande (sterk) aangepast. De sluizen bij Asperen behoren alle tot de laatste categorie, maar de Zuider Lingesluis dateert als enige van de vier van vóór de totstandkoming van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. De sluis dankt zijn ontstaan aan de overstromingen van 1809, waarbij een groot deel van de Alblasserwaard onder water kwam te staan. Niet alleen is daarop de Nieuwe Zuiderlingedijk tot stand gebracht, maar - als voortzetting van de dijk - is daarnaast ook de Zuider Lingesluis gebouwd. Het is een van de oudste bestaande sluizen met houten waaierdeuren - mogelijk de oudste - zij het dat het intussen niet meer de authentieke deuren zijn. De deuren zijn - blijkens inscriptie - (voor het laatst) vervangen in en rond 1957. Tevens is elektrische bediening van de deuren mogelijk gemaakt. Waaierdeuren zijn een uitvinding van ir. J. Blanken Jnz. en / of ir. A.F. Goudriaan, die het mogelijk maakte de deuren tegen hoog water in te bewegen. Over de sluis ligt een latere, betonnen verkeersbrug die voor de bescherming van onderschikt belang is.

Omschrijving

De ZUIDER LINGESLUIS, SCHUT- en KEERSLUIS / WAAIERSLUIS, die ongeveer in het verlengde ligt van de Nieuwe Zuiderlingedijk bij Asperen, is een relatief kleine, bakstenen en deels in natuursteen uitgevoerde sluis die kan worden afgesloten door middel van waaierdeuren, puntdeuren en schotbalken. De lengte van de in 1809 gebouwde sluis bedraagt circa 25 m en de breedte ongeveer 6,50 m. De sluishoofden gaan over in schuin zijwaarts hellende keermuren. De houten waaierdeuren bevinden zich aan de stroomafwaartse zijde van de sluis, waar in beide sluiswanden kwartronde waaierkasten zijn uitgespaard. De eveneens houten puntdeuren liggen aan de stroomopwaartse zijde. Alle sluisdeuren bevinden zich gewoonlijk in geopende toestand. Op de sluishoofden en de puntdeuren verschillende (giet)ijzeren windwerken waarmee de deuren (konden) worden bewogen en schuiven in de deuren en van de 'omloopriolen' in de kolkwanden kunnen worden bediend en waarmee schotbalken in de desbetreffende sponningen kunnen worden opgehaald of neergelaten.

Waardering

De ZUIDER LINGESLUIS, SCHUT- en KEERSLUIS / WAAIERSLUIS is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de aan militair-strategische doelen gelieerde weg- en waterbouwkunde, die gebaseerd is op het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw).

Het betreft een aan militair-strategische bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde, namelijk een waaiersluis / keersluis ten dienste van militaire inundatie, met als nevenfunctie die van (civiele) schutsluis.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en vanwege de uitzonderlijke functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van dit complex en met de annexe complexen Fort bij Asperen en Wapenplaats bij Asperen en die verder blijken uit het noodzakelijke samenspel van de vier sluizen om inundaties te kunnen stellen.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Het onderdeel is representatief omdat het de toepassing van sluiswerken in het functioneren van de Nieuwe Hollandse Waterlinie onderstreept en illustreert en het is daarbij uitzonderlijk omdat het een van de oudst bewaarde waaiersluizen is - en mogelijk de oudste.

* Het onderdeel is vrijwel gaaf bewaard omdat hoofdvorm, bouwkundige detaillering en de verschillende onderdelen herkenbaar en functioneel zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie